

Hartelijk welkom!

Crypte en keizersgraven in de Dom van Speyer

www.dom-zu-speyer.de

Beste bezoeker,

Hartelijk welkom in de crypte van de Dom van Speyer, één van de mooiste en grootste benedenkerken ter wereld. De dichter Reinhold Schneider noemde deze crypte zelfs „het meest verheven bouwwerk op Duitse bodem“. De harmonie en de overzichtelijke indeling van de vierkante ruimtes maken de crypte tot een ruimte die de goddelijke Orde weerspiegelt. De makers van de crypte wilden hiermee zeggen: Dit is een ruimte van God, een plek waar God nabij is. God is het immers die de kosmos – de orde – uit de chaos – de wanorde – geschapen heeft. Wij hopen dat de sfeer van deze buitengewone ruimte u aanspreekt en u ertoe aanzet om wat tijd te nemen om het gesprek met God te zoeken.

Het domkapittel van Speyer

I. De **crypte** van de Dom in Speyer

De crypte van de Dom in Speyer vormt bouwhistorisch gezien het hoogtepunt en het eindpunt van een reeks van middeleeuwse crypten. Bovendien is deze crypte de **grootste romaanse hallencrypte**. De crypte is 35 meter breed en 46 meter lang. De gewelven zijn 7 meter hoog. Voor een crypte zijn dat ontzettende afmetingen. De crypte bestaat uit vier ruimten die precies onder het koor, de viering en het dwars-schip van de Dom liggen. In het midden van de crypte, onder de viering, bevindt zich een vierkante ruimte met aan iedere kant 3 gewelvbogen. Het getal drie staat voor de goddelijke drie-eenheid. Het vierkant staat voor het aardse (vier jaargetijden, windrichtingen, elementen). De regelmatige indeling van de crypte wordt in het plafond benadrukt door de gordelbogen uit afwisselend gele en rode zandsteen. Ten noorden en ten zuiden van deze centrale ruimte zijn de beide delen van het dwarsschip van de crypte; ook verdeeld in negen vierkante vlakken (3x3). De enorme pijlers en dikke buitenmuren van de crypte dragen de muren en de gewelven van de kerk daar weer boven. Oostelijk van het centrale deel van de crypte is de halfronde apsis. **Dit is het alleroudste deel van de Dom**, hier is men met de bouw begonnen.

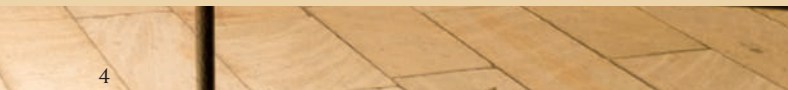
Wat is een crypte?

Het woord crypte komt uit het Grieks en betekent iets „dat verborgen is“. De vroegchristelijke, ondaarbare grafsteden vóór de muren van het antieke Rome gelden dan ook als voorlopers van de crypten. Bovenop enkele van deze graven werden later kerken gebouwd – bijvoorbeeld de St. Pieter in Rome boven het graf van de Apostel Petrus. Deze kerkgebouwen werden daarbij zo ontworpen, dat het altaar precies boven het heiligengraf stond. De wens van de gelovigen om dicht bij de heiligen te zijn en hen te vereren leidde uiteindelijk tot het bouwtype van de crypte: een kelderverdieping onder de koorruimte van de kerk met het heiligengraf als middelpunt. Of de keizerlijke architecten van plan waren om ook voor de crypte van de Dom van Speyer bijzondere relikwieën aan te schaffen, is niet bekend. In elk geval herbergt deze crypte geen heiligengraf.

II. De inrichting van de Dom-crypte

Aanvankelijk was de crypte als **kerkzaal** of als kerk bedoeld. In de Middeleeuwen waren meer dan 70 geestelijken aan de Dom verbonden. Velen van hen waren priester en hadden de plicht om dagelijks de mis te vieren. Om die reden heeft alleen al de crypte maar liefst zeven altaren: het hoofdaltaar **1** in de oostelijke beuk en telkens drie zijaltaren **2**–**7** in de beide dwarsbeuken. Ook vandaag nog worden bij bijzondere gelegenheden kerkdiensten gevierd rondom het hoofdaltaar van de crypte. De grote, uit één blok gehouwen doopvont **8** in de koorcrypte is ook uw aandacht waard. Zijn vierkante basisvorm wordt aan de vier kanten met halve cirkels uitgebreid. Dit is maar liefst de oudste romaanse doopvont ten noorden van de Alpen. In de apsis van de crypte bevinden zich verder twee grafwachters **9**, gemaakt rond 1508 door de laatgotische beeldhouwer Hans Seyfer en oorspronkelijk bedoeld voor een “Heilig Graf”. Behalve de liturgische inrichting vindt u in de crypte ook een serie graven en beeltenissen. Van belang zijn met name de romaanse leeuwen **10**, die in de buurt van de Dom gevonden zijn en waarschijnlijk aanvankelijk aan de buitenkant van de kerk geplaatst waren. Op de plek van de huidige Dom stond al eerder een oudere kerk. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het palmettenreliëf **11**, dat waarschijnlijk uit het voorgaande gebouw is overgenomen. Verder is er nog het verzamelgraf **12** in het uiterste oosten van de crypte. Hier werd het gebeente in begraven dat bij de bouw van de Dom gevonden werd.

III. De voorcrypte

Vanuit de centrale vieringscrypte gaat u in westelijke richting door een grote smeedijzeren poort naar de grafkelder van de keizers en koningen. Eerst betreedt u de voorcrypte. Hier valt allereerst de epitaaf van Rudolf van Habsburg op ¹³ dat aan de dwarsmuur hangt. Deze grafplaat werd al vóór Rudolfs dood gemaakt en toont de koning met zijn regalia: kroon, scepter en rijksappel. Hij staat op een leeuw, het symbool van de macht. Het gezicht vertoont de voor de Habsburgers karakteristieke markante neus en is getekend door ouderdom en zorgen van de heerser. In de middeleeuwen waren zulke **levensgetrouwe afbeeldingen** niet gebruikelijk. Meestal waren heersersbeelden archetypisch: ze toonden het beeld van een jeugdige koning in de bloei van zijn leven zonder verdere persoonlijke herkenningstekens. Pas in de tweede helft van de 13e eeuw werden meer individuele afbeeldingen gemaakt. Om die reden is deze levensechte grafplaat een erg bijzondere weergave van een middeleeuwse heerser. Aan de zijmuren van de voorcrypte bevinden zich ook nog twee gotische reliëf ¹⁴ met afbeeldingen van de in de Dom begraven keizers en koningen. Deze reliëfs zijn vervaardigd rond het jaar 1480.

IV. De keizersgraven

Uit eerbied voor deze plaats vragen wij u om de **grafrust** te respecteren en stilte te betrachten; ook rondleidingen zijn niet toegestaan. U bereikt de graven van de keizers en koningen vanuit de voorcrypte via de twee trappen. De toegang tot de graven is pas in de 20e eeuw gecreëerd. Voordien waren de graven eeuwenlang niet zichtbaar, omdat de overleden heersers aanvankelijk aan het oostelijke einde van het middenschip onder de tegels begraven lagen. Later werd daaroverheen de grote trap en het verhoogde koningskoor aangelegd. In 1900 werden de keizersgraven geopend, werden de grafgraven verwijderd, en werd de huidige crypte ingericht. De graven liggen precies aan het einde van het middenschip van de middeleeuwse Dom. Dat kun je aflezen aan de fundamente van de twee pijlers ¹⁵ die links en rechts van de graven te zien zijn. Ze horen bij de twee pijlers ¹⁵ die in de daar bovenliggende kerk ook te zien zijn. Met deze plek liggen de heersers precies begraven op de drempel van het "aardse" middenschip en de "geheiligde" viering, en daarmee op de drempel van het leven in de dood en het eeuwige leven.

De Domschat

De grafvondsten uit de graven van de heersers die in de Speyerer Dom begraven zijn worden bewaard in de Dom-schatkamer van het Historisch Museum van de Pfalz. Te zien zijn onder meer de grafkronen en kledingresten die speciaal wetenschappelijk onderzocht zijn. Verder omvat de Domschat waardevolle liturgische voorwerpen, zoals kelken en gewaden. In een ander gedeelte van de tentoonstelling, dat bijzonder geschikt is voor kinderen, is te zien hoe en met welke materialen de Dom gebouwd is en hoe hij er vroeger uitzag. Het 'Historisches Museum der Pfalz' ligt op slechts enkele minuten lopen vanaf de Dom.

www.museum.speyer.de

Al vanaf het begin was de Dom bedoeld als grafkerk voor keizer Koenraad II en zijn vrouw. Nieuw was echter dat alle navolgende heersers uit de Salische dynastie zich hier lieten begraven. Vanaf de begrafenis van de eerste niet-Salische heersers ontwikkelde de Dom zich tot een monument dat getuigenis moest afleggen van de continuïteit van het koning- en keizerschap. Na de Saliërs kozen ook de latere dynastieën van de Staufens, de Habsburgers en de Nassaus voor de Dom te Speyer als hun laatste rustplaats. Daarmee verheven ze de Dom tot een **Rijks-grafkerk**. De Speyerer Dom herbergt op die manier de belangrijkste konings- en keizersgraven van Duitsland. De Dom is vergelijkbaar met de grafkerk voor de Franse, Spaanse en Engelse koningen in respectievelijk St. Denis bij Parijs, Escorial bij Madrid en Westminster Abbey te Londen.

- 16 Keizer Koenraad II † 4-6-1039**, de eerste Salische keizer die de Dom stichtte. Hij werd bijgezet toen de Dom nog in aanbouw was en daarom werd zijn grafkist met drie ijzeren banden versterkt.
- 17 Keizerin Gisela † 15-2-1043**, gold als knap en slim en was een belangrijke adviseur van haar man Koenraad.
- 18 Keizerin Bertha † 27-12-1087**, De vrouw van Hendrik IV, die trouw haar man terzijde stond, hoewel deze zich snel van haar liet scheiden.
- 19 Keizer Hendrik III † 5-10-1056**, ging verder met de bouw van de Dom en rustte haar uit met waardevolle reliëfs, maar stierf voor de inwijding van de Dom.
- 20 Keizer Hendrik IV † 7-8-1106**, streed met de Paus en maakte de gang naar Canossa. Als kind maakte hij in 1061 de inwijding van de Dom mee. Twintig jaar later liet hij de Dom vrijwel geheel verbouwen en gaf hem zijn huidige gestalte.
- 21 Keizer Hendrik V † 23-5-1125**, stootte zijn vader van de troon. Met Hendrik V eindigde de dynastie van de Saliërs.
- 22 Koning Filips van Zwaben † 21-6-1208**, zoon van de Stauferkeizer Frederik I (Barbarossa). Stierf bij een aanslag.
- 23 Keizerin Beatrix † 15-11-1184**, de vrouw van Barbarossa, begraven samen met haar kleine dochter Agnes.
- 24 Prinses Agnes † 8-10-1184**. Het middelste graf werd waarschijnlijk voor Barbarossa vrijgehouden. Hij verdronk echter in 1190 tijdens de derde kruistocht en is daarom niet in Speyer begraven.
- 25 Koning Rudolf van Habsburg † 15-7-1291**, met hem begon een nieuwe bloei van het koningschap in Duitsland en tegelijkertijd de nieuwe dynastie van de Habsburgers.
- 26 Koning Albrecht van Oostenrijk † 1-5-1308**, de zoon van Rudolf van Habsburg. Wordt door zijn neef vermoord.
- 27 Koning Adolf van Nassau † 2-7-1298**, sneuvelde in de strijd tegen Albrecht van Oostenrijk in de slag bij Göllheim (in de Pfalz).
- 28 Bisschoppen uit Speyer** uit de 11e, 12e en 13e eeuw.
- 29 Bisschop Koenraad III van Scharfenberg † 24-3-1224**, kanselier van het Heilige Roomse Rijk en ooggetuige van de moord op Filip van Zwaben.
- 30 Grafvondsten en gebeente** uit eerder verwoeste graven.
- 31 Bisschop Reginbald II van Dillingen † 13-10-1039**, geldt als architect van de Dom en wordt als zalig vereerd.

Ter afsluiting van uw bezoek aan de keizergraven nodigen wij u uit

*om een ogenblik in stilte te verwijlen en voor onze huidige rege-
ringsleiders en voor de vrede in de wereld te bidden.*

*Almachtige, eeuwige God,
de barten van de mensen
en het recht van de volkeren zijn in Uw Hand.
Zie genadig aan diegenen die ons regeren.
Laat op de ganse wereld
vrede en zekerheid heersen,
schenk aan alle volkeren geluk en voorspoed
en geef, dat het geloof zich overal vrij kan ontplooiën.
Daarvoor bidden wij U door Christus, onze Heer.
Amen.*

(uit het misboek)

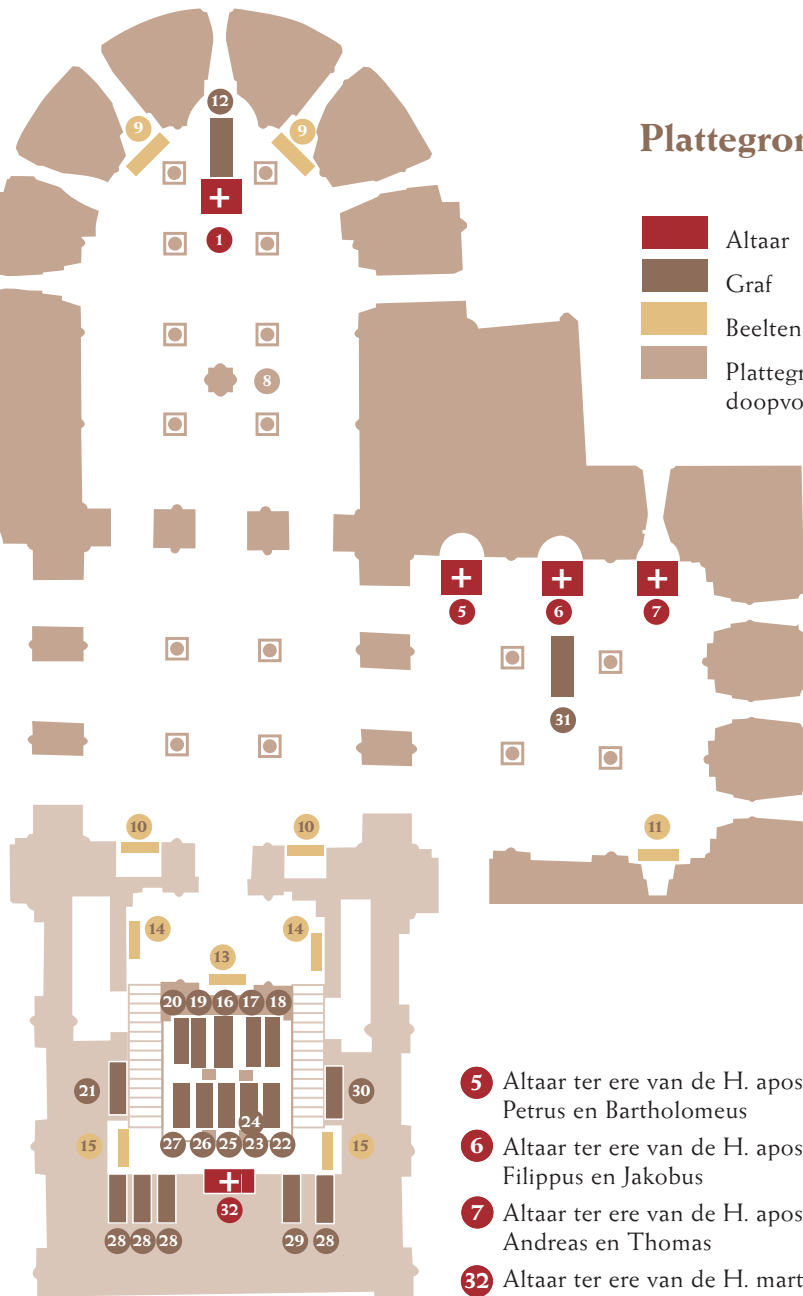
Crypte

Plattegrond

- Altaar
- Graf
- Beeltenis
- Plattegrond, doopvont

Altaren

- 1** Hoofdaltaar, altaar ter ere van de Heilige Maagd Maria, Moeder van Smarten, en van de H. Michael
- 2** Altaar ter ere van de H. abt Gallus
- 3** Altaar ter ere van de H. apostelen Matthias en Mattheus
- 4** Altaar ter ere van de H. apostelen Simon en Judas

- 5** Altaar ter ere van de H. apostelen Petrus en Bartholomeus
- 6** Altaar ter ere van de H. apostelen Filippus en Jakobus
- 7** Altaar ter ere van de H. apostelen Andreas en Thomas
- 32** Altaar ter ere van de H. martelaren Felicianus en Justina

1000 jaar en geen einde

De crypte van de Dom werd in 1041 gewijd. Met uw entreegeld helpt u ons om de bijna duizendjarige constructie te onderhouden. Daarvoor danken wij u hartelijk.

De geschiedenis van de Dom gaat verder. Door uw bezoek bent u deel gaan uitmaken van deze geschiedenis. Wij hopen dat u andere mensen zult vertellen wat u hier in de Dom van Speyer beleefd en ervaren hebt.

Wij verheugen ons erop om op een dag ook uw kinderen, vrienden en burens hier welkom te beten.

www.dom-zu-speyer.de

Uitgever

Domkapittel Speyer
de Domkustos

Vertaling

Christiaan Veldman

Afbeeldingen

Pagina's 1-5

GDKE – Landesmuseum Mainz, Ursula Rudischer

Pagina's 6+7

Renate Deckers-Matzko, Heidelberg

Pagina's 8

Historisches Museum der Pfalz, Hans-Georg Merkel

Pagina's 9

Friedrich Eschwey, Schömborg

Copyright alle afbeeldingen © Domkapitel Speyer

Vormgeving

forte Kommunikation und Consulting GmbH

www.forte-kommunikation.de

Uitgave

Nederlands, DS-15-1526/2

Dom-App Android

Dom-App iOS

